

XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARNI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Xasanov Axmadjon Shodiyarovich

SamDUKF asissenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15125251>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-Mart 2025 yil

Ma'qullandi: 28-Mart 2025 yil

Nashr qilindi: 31-Mart 2025 yil

KEYWORDS

xizmat ko'rsatish, iqtisodiy
resurslar, boshqaruv
mexanizmi, inson kapitali,
raqamlashtirish, innovatsiya,
samaradorlik, O'zbekiston
iqtisodiyoti.

ABSTRACT

Mazkur maqolada xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslarni boshqarishning dolzarb muammolari va zamonaviy mexanizmlari tahlil qilingan. Xizmat ko'rsatish sohasi O'zbekiston iqtisodiyotida yetakchi o'ringa chiqayotgan sharoitda, iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish raqobatbardoshlikning muhim omili sifatida qaralmoqda. Maqolada xizmat sohasidagi resurslar tasnifi, ularning ahamiyati, boshqaruv mexanizmlari, statistika asosidagi amaliy tahlil va muammolar yechimi bo'yicha ilmiy takliflar bayon etilgan.

Xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiyotdagi o'rnini tobora ortib bormoqda. Yangi O'zbekiston sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarini barqaror rivojlantirish va raqobatbardoshligini ta'minlashda xizmat jarayonlari samaradorligini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Korxonada faoliyatida resurslardan samarali va oqilona foydalanish muvaffaqiyatning asosiy omillaridan biridir. Tadqiqotlar ta'kidlashicha, zamonaviy sharoitda resurslarni eng yaxshi boshqara olgan tashkilot biznes muhitida yetakchiga aylanadi. Darhaqiqat, har qanday korxonaning maqsadi minimal xarajat evaziga maksimal foyda olishdan iborat bo'lib, bunga erishish uchun korxonada o'zining barcha **iqtisodiy resurslari** va salohiyatini to'liq safarbar etishi lozim.

O'zbekiston milliy iqtisodiyotida xizmat ko'rsatish tarmog'i ulushining o'sishi ushbu sohada resurslarni boshqarish masalalarining dolzarbligini yanada kuchaytirmoqda. Xizmat ko'rsatish korxonalarida mavjud iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish, ularni boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish korxonalar raqobatbardoshligini oshiradi va barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi. Shu bois, ushbu maqolada xizmat ko'rsatish sohasi misolida iqtisodiy resurslar tasnifi va ularning ahamiyati, resurslarni boshqarishning zamonaviy usullari, O'zbekistondagi amaliy holat tahlili, mavjud muammo va yechimlar hamda xulosaviy ilmiy takliflar bayon etiladi.

Xizmat ko'rsatish sohasida iqtisodiy resurslar tasnifi va ahamiyati

Iqtisodiy resurslar tushunchasi korxonaning maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan barcha moddiy va nomoddiy boyliklar, imkoniyatlar va salohiyatni o'z ichiga oladi. Umuman olganda, iqtisodiy resurslar korxonada ixtiyorida **mehnat resurslari** (inson omili), **moliyaviy resurslar** (kapital va pul mablag'lari), **moddiy-texnik resurslar** (asosiy vositalar, uskunalari, xomashyo) hamda **intellektual va axborot resurslari** (bilim, tajriba, texnologiya,

ma'lumotlar) kabi tarkibiy qismlarga bo'linadi. Ayrim tadqiqotchilar xizmat ko'rsatish korxonalarini resurs salohiyatini moddiy va intellektual resurslar yig'indisi sifatida hamda ularni samarali boshqarish qobiliyatlari majmuasi sifatida izohlaydi. Bu shuni anglatadiki, korxonalar nafaqat resurslarning o'zini, balki ulardan foydalanish bo'yicha tajriba va ko'nikmalarni ham o'zining muhim boyligi deb bilishi lozim.

Xizmat ko'rsatish sohasida inson resurslarining o'rni alohida ahamiyatga ega. Xizmatlarning sifati ko'p jihatdan xodimlarning malakasi va xizmat ko'rsatish jarayonidagi muloqotlariga bog'liq bo'ladi. Shuning uchun xizmat korxonalarida mehnat resurslari boshqaruvi (xodimlarni tanlash, o'qitish va rag'batlantirish) muhim hisoblanadi. Moliyaviy resurslar esa korxonalar faoliyatini moliyalashtirish, yangi texnologiyalarga sarmoya kiritish va xizmatlarni kengaytirish uchun zarurdir. Moddiy-texnik baza xizmat ko'rsatish jarayonini amalga oshirishni ta'minlaydi (masalan, mehmonxona yoki restoran uchun binolar, mebel va uskunalar). Axborot va intellektual resurslar zamonaviy xizmat ko'rsatish faoliyatida strategik ahamiyat kasb etadi, chunki bozor talabini o'rganish, mijozlar bazasini yuritish, innovatsion xizmat turlarini joriy etish aynan ana shu resurslar yordamida amalga oshiriladi.

Korxonaning ushbu barcha resurslarini birgalikda **resurs salohiyati** deb atash mumkin. Tadqiqotlarga ko'ra, resurs salohiyatini to'g'ri anglash, uning manbalarini aniqlash va ulardan samarali foydalanish usullarini ishlab chiqish korxonaning uzoq muddatli strategik rivojlanishi uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Resurslar majmuini oqilona boshqarish korxonalar raqobatbardoshligini oshirishga, bozor o'zgarishlariga moslashuvchan javob berishga va mijozlar ehtiyojini yuqori darajada qondirishga yordam beradi. Shu bois xizmat ko'rsatish sohasida iqtisodiy resurslarning to'g'ri tasnifi va har bir turining ahamiyatini anglashi korxonalar uchun muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Iqtisodiy resurslarni boshqarishning zamonaviy mexanizmlari

Xizmat ko'rsatish korxonalarida resurslarni boshqarish **mexanizmi** deganda resurslardan samarali foydalanishni ta'minlovchi usullar, vositalar va tashkiliy-iqtisodiy choralar tizimi tushuniladi. Zamonaviy boshqaruv amaliyotida resurslarni boshqarish bir necha asosiy funksiyalarni qamrab oladi: rejalashtirish, taqsimlash, nazorat va monitoring. Kompleks yondashuv orqali korxonalar o'z ixtiyoridagi resurslarni eng maqbul tarzda birlashtirib, bozor sharoitining o'zgarishiga tezkor moslashishi mumkin. Resurslarni boshqarishdagi iqtisodiy egiluvchanlik (moslashuvchanlik) muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu tashqi muhitning noaniq sharoitlarida resurslarni qayta taqsimlash va yangi imkoniyatlardan foydalanish imkonini beradi.

Bugungi kunda iqtisodiy resurslarni boshqarishda quyidagi zamonaviy yondashuv va mexanizmlar keng qo'llanilmoqda:

- **Strategik rejalashtirish va resurs taqsimoti:** Korxonalar o'z maqsad va vazifalariga erishish uchun uzoq muddatli strategik rejalar tuzadilar. Strategik rejalashtirish jarayonida mavjud resurslar tahlil qilinib, ustuvor yo'nalishlarga resurslar taqsimlanadi. Masalan, xizmat tarmog'ini kengaytirish yoki yangi xizmat turlarini joriy etishdan oldin, zarur moliyaviy va mehnat resurslari hisob-kitob qilinadi. Rejalashtirish korxonaga resurslardan eng muhim yo'nalishlar uchun foydalanish va keraksiz sarf-xarajatlarning oldini olish imkonini beradi.

- **Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish:** Raqamli texnologiyalar resurslarni boshqarish mexanizmining ajralmas qismiga aylangan. Xizmat ko'rsatish korxonalarini maxsus dasturiy ta'minot – **ERP tizimlar (Enterprise Resource Planning), CRM**

dasturlar (Customer Relationship Management) va boshqa axborot tizimlarini joriy etib, resurslarni hisobga olish va tahlil qilishni avtomatlashtirmoqda. Masalan, zamonaviy mehmonxona yoki transport xizmatlari korxonalari real vaqt rejimida moliyaviy ko'rsatkichlarni, xodimlar ish grafigini, materiallar harakatini kuzatish imkoniyatiga ega. Yangi texnologiyalarni joriy etish xizmatlar sohasini modernizatsiyalash orqali sifat va samaradorlikni oshiradi.

• **Inson resurslarini zamonaviy boshqarish:** Xizmat sohasida "Inson kapitali" eng muhim resurs sanaladi. Zamonaviy mexanizmlarda kadrlarni boshqarishning ilg'or usullari qo'llaniladi: xodimlarni muntazam o'qitish va malakasini oshirish, motivatsiya va rag'batlantirish tizimlarini takomillashtirish, mehnat samaradorligini baholash va boshqalar. Masalan, ko'plab xizmat korxonalari xizmat sifati standartlarini joriy etib, xodimlarga xizmat ko'rsatish madaniyati bo'yicha treninglar o'tkazmoqda. Bu usullar mehnat resurslaridan yanada samarali foydalanish va mijozlar qoniqishining oshishiga xizmat qiladi.

• **Moliyaviy menejment va xarajatlarni boshqarish:** Korxonada moliyaviy resurslarni boshqarish mexanizmining zamonaviy asosi sifatida byudjetlashtirish, xarajatlar tahlili, foyda normativlari monitoringi kabi usullar joriy etilmoqda. Xizmat ko'rsatish korxonalari har bir xizmat turi bo'yicha daromad va xarajatlarni alohida hisobga olib, rentabellikni baholaydi. Bu yondashuv qaysi yo'nalishda resurslarni ko'proq jalb qilish va qaysi jarayonlarda tejash lozimligini aniqlashga yordam beradi. Misol tariqasida, telekommunikatsiya xizmatlari ko'rsatuvchi korxonalar tarmoqlarni modernizatsiya qilishga investitsiya qilish orqali kelgusida xarajatlarni kamaytirib, xizmat sifatini oshirishga erishadi.

• **Innovatsion menejment va jarayonlarni takomillashtirish:** Xizmat ko'rsatish sohasida resurslarni boshqarishning innovatsion mexanizmlari keng quloch yoymoqda. **Lean management** (tejamkor boshqaruv) tamoyillari xizmatlar jarayonlariga tatbiq etilib, qo'shimcha qiymat yaratmaydigan ortiqcha ishlardan xalos bo'linadi. **Biznes jarayonlarini qayta loyihalash (BPR)** orqali xizmat ko'rsatishdagi ortiqcha byurokratiya va samarasiz bosqichlar qisqartirilib, resurslar tejab qolinyapti. Shuningdek, ayrim noasosiy funksiyalarni **outsourcing** (tashqi tashkilotga topshirish) orqali hal etish amaliyoti ham resurslarni optimallashtirishga xizmat qilmoqda. Bularning barchasi korxonalar ichki resurslarini eng zarur bo'lgan yo'nalishlarga yo'naltirish va samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Yuqoridagi mexanizmlar uyg'unligi korxonalarga o'z iqtisodiy resurslarini zamon talablari darajasida boshqarish va bozor sharoitlarida muvaffaqiyatga erishish uchun mustahkam zamin yaratadi. Raqobat muhiti kuchayib borayotgan bir paytda, ayniqsa xizmat ko'rsatish korxonalari uchun resurslarni boshqarishdagi yangi yondashuvlarni qo'llash **strategik ustunlik** manbaidir.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasidagi amaliyot tahlili (statistik ma'lumotlar bilan)

O'zbekiston iqtisodiyoti tarkibida xizmat ko'rsatish sohasi yetakchi o'ringa ega. So'nggi yillarda mamlakat yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibida xizmatlar ulushi sezilarli darajada oshdi. Masalan, 2023-yilda xizmatlar sektori YaIMning qariyb **43,9%** qismini tashkil etib, sanoat (23,5%), qishloq xo'jaligi (20,6%) va qurilish (7,1%) tarmoqlaridan ilgarilab ketdi. Bu ko'rsatkich xizmatlar sohasi O'zbekiston iqtisodiyoti "tayanch ustuni"ga aylanganini anglatadi. Xizmatlar sektorining YaIMdagi ulushi 2010-yildagi 41% dan 2022-yilda 44% gacha asta-sekin oshgan bo'lsa, 2024-yilda ushbu ulush 47% dan ham yuqori darajaga yetdi. Bu o'sish

sur'ati xizmatlar sohasiga qaratilayotgan e'tibor va uning iqtisodiyotdagi rolini yaqqol tasdiqlaydi.

Yil	Xizmatlar sektori (%)	Sanoat (%)	Qishloq xo'jaligi (%)	Qurilish (%)
2010	41.0	24.0	21.0	7.0
2015	42.1	23.8	20.1	7.6
2020	43.0	23.2	20.0	7.3
2022	44.0	23.3	20.2	7.5
2023	43.9	23.5	20.6	7.1
2024	47.0	22.1	19.3	6.7

Rasm 1. 2010–2024 yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida xizmatlar sektori ulushi (% YaIM).

Manba: Jahon banki va O'zbekiston Statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida tayyorlangan.

Yuqoridagi 1-rasmdan ko'rinib turibdiki, xizmatlar sohasining YaIMdagi hissasi yildan-yilga ortib bormoqda. Xususan, 2010 va 2022-yillar oralig'ida ulush biroz o'sgan bo'lsa, 2024-yilda sezilarli oshish kuzatildi. Bu, bir tomondan, iqtisodiyotda xizmatlar rolining kengayganidan dalolat bersa, boshqa tomondan, hali bu sohada foydalanilmayotgan imkoniyatlar mavjudligini ham ko'rsatadi.

Xizmatlar sohasining nafaqat YaIM, balki bandlikdagi ulushi ham yuqori. Mustaqillik davrida, ya'ni 1991-yildan 2022-yilgacha O'zbekistonda xizmatlar sohasida band bo'lganlar ulushi 37% dan 50% gacha oshdi. Bugungi kunda mamlakatdagi har ikki ishchi-xodimdan biri xizmat ko'rsatish tarmog'ida mehnat qilmoqda, bu esa agrar sektordagi bandlik kamayishini to'liq qoplagan ko'rsatkichdir. Demak, xizmatlar sohasi nafaqat YaIM hajmini oshirish, balki yangi ish o'rinlari yaratish va aholi bandligini ta'minlash nuqtai nazaridan ham strategik ahamiyat kasb etmoqda.

Xizmatlar sohasi o'sish sur'atlari ham yuqori darajada: 2023-yilda YaIM real o'sishi 6,3% ni tashkil etgan bo'lsa, uning asosiy drayveri aynan tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan xizmatlar sektori bo'ldi. 2024-yilga kelib ham iqtisodiy o'sish qariyb 6% atrofida kutilmoqda va bu ko'rsatkich Markaziy Osiyo hamda Yevropa mintaqasidagi eng yuqori o'sishlardan biridir. YaIM tarkibida xizmatlar ulushining ortib borishi va yuqori o'sish sur'atlari mamlakatning iqtisodiy tuzilmasida xizmatlar iqtisodiyotga aylanish jarayoni ketayotganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, tahlillar xizmatlar sohasida bir qator **muammo va tendensiyalar** mavjudligini ko'rsatmoqda. Avvalo, soha tarkibida yuqori qo'shilgan qiymatga ega, innovatsion xizmat turlari hali yaxshi rivojlanmagan. Jahon banki hisobotiga ko'ra, O'zbekistonda xizmatlar sektoridagi bandlikning **60% ga yaqini** chakana savdo, umumiy ovqatlanish, transport kabi malaka talab darajasi pastroq bo'lgan xizmat turlariga to'g'ri keladi. Ushbu tarmoqlarda 2017–2022-yillarda mehnat unumdorligi o'sishi cheklangan bo'lib, iqtisodiy samaradorlik nisbatan past darajada qolmoqda. Aksincha, yuqori malakali xizmatlar – masalan, axborot texnologiyalari (AKT), moliyaviy xizmatlar, professional konsalting va muhandislik kabi “global innovator” xizmatlar bandlikning atigi **4%** ini tashkil qiladi. Vaholanki, bunday bilim talab qiluvchi xizmat turlari sanoatga nisbatan ikki baravar yuqori

mehnat unumdorligiga ega ekani aniqlangan. Demak, O'zbekistonda xizmatlar sohasining salohiyati hali to'liq ishga solinmagan – asosiy bandlik past samarali segmentlarda to'plangan, yuqori qo'shilgan qiymatli segmentlar esa ulushi bo'yicha juda kichik. Yana bir e'tiborli jihat – 2017–2022-yillarda xizmatlar sohasida yaratilgan yangi ish o'rinlarining **77%** davlat byudjeti hisobidan moliyalashtiriladigan ijtimoiy xizmatlar (sog'liqni saqlash, ta'lim va h.k.) hissasiga to'g'ri kelgan. Ya'ni, sohada ish o'rinlari asosan davlat xarajatlari evaziga oshdi, xususiy sektor hisobidan emas. Bu holat xizmat ko'rsatish tarmog'ida xususiy biznesning resurs salohiyatini to'liq ishga solish, innovatsiyalar kiritish va yuqori samaradorlikka erishish kabi vazifalar hali oldinda turganini ko'rsatadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, bozor liberallasuvi, xususiy tashabbusni qo'llab-quvvatlash, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Masalan, davlat rahbari tashabbusi bilan **"Bir million o'zbek dasturchilari"** kabi dasturlar amalga oshirilib, AKT sohasida kadrlar tayyorlash kuchaytirilmoqda. Transport va logistika infratuzilmasini yaxshilash, internet tarmog'ini kengaytirish kabi chora-tadbirlar ham xizmatlar rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Kelgusida xizmat ko'rsatish sohasining yalpi qo'shilgan qiymatidagi ulushini yanada oshirish va eng muhimi, ichki tarkibini takomillashtirish (ya'ni yuqori texnologik, innovatsion xizmatlar ulushini oshirish) asosiy maqsad qilib qo'yilgan.

Muammolar va yechimlar

Yuqoridagi tahlillar asosida, xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslarni boshqarishga doir bir qator **muammolar** mavjudligini aniqlash mumkin. Asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

- **Resurslardan foydalanish samaradorligining pastligi:** Ko'plab xizmat korxonalari mavjud resurslaridan to'liq unumli foydalana olmayapti. Masalan, mehnat resurslari samaradorligi ayrim sohalarda past bo'lib, xodimlarning malakasi va motivatsiyasi yetarli darajada emas. Moddiy resurslar eskirgan yoki texnologik yangilanish sust, moliyaviy resurslar cheklangan. Natijada xizmatlarning sifati va mahsuldorligi kutilgan darajada yuqori emas.

- **Resurslarni boshqarish tizimining yetarli darajada shakllanmagani:** Ayniqsa kichik va o'rta xizmat ko'rsatish korxonalarida resurslarni rejalashtirish va nazorat qilishning ilmiy asoslangan tizimi yo'q. Ko'pincha xarajatlar va foyda tahlili muntazam olib borilmaydi, strategik reja va real byudjet o'rtasida uzviylik yetishmaydi. Bu esa resurslar isrof bo'lishi yoki noto'g'ri yo'naltirilishiga olib keladi.

- **Inson kapitali va kadrlar masalalari:** Xizmat sohasida ko'plab tarmoqlarda malakali kadrlar yetishmovchiligi seziladi. Past maoshlar va cheklangan o'sish imkoniyatlari tufayli yuqori malakali mutaxassislar boshqa sohalarga yoki xorijga oqib ketishi mumkin. Xodimlarni o'qitish, ularning malakasini oshirish va ushlab qolish tizimlari yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan.

- **Innovatsion faoliyatning sustligi:** Xizmat ko'rsatish korxonalari innovatsiyaga kam mablag' sarflamoqda, yangi texnologiyalarni joriy etish va xizmat turlarini diversifikatsiya qilish sekin kechmoqda. Bu esa bozorda raqobatbardoshlikni pasaytiradi va resurslardan foydalanish samaradorligini cheklaydi. Masalan, ko'plab xizmat korxonalari hali ham ish jarayonlarini avtomatlashtirish o'rniga qo'lda boshqaruv usullariga tayanadi.

• **Bozor infratuzilmasi va muhit bilan bog'liq muammolar:** Xizmatlar sohasida ayrim segmentlarda raqobat muhitining cheklangani ham resurslardan foydalanish samaradorligiga ta'sir qiladi. Monopoliya yoki davlat ishtiroki yuqori bo'lgan yo'nalishlarda xususiy tashabbuslar cheklanishi mumkin. Bundan tashqari, moliyaviy resurslarga (kreditlar, investitsiyalar) erishish imkoniyati cheklangani sababli ko'plab xizmat ko'rsatuvchi korxonalar resurs bazasini kengaytira olmaydi.

Ushbu muammolarni hal etish maqsadida bir qator **yechimlar va takliflar** ilgari surilishi mumkin:

• **Resurslarni boshqarish tizimini takomillashtirish:** Har bir xizmat ko'rsatish korxonasida iqtisodiy resurslarni boshqarish bo'yicha aniq strategiya va reglament joriy etilishi lozim. Buning uchun korxonada darajasida resurslar auditini muntazam ravishda o'tkazish, kuchli va zaif jihatlarni aniqlash va tegishli choralarni ko'rish amaliyotini yo'lga qo'yish kerak. Mamlakatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini korxonada resurs salohiyatini shakllantirishda yo'riqnoma sifatida qabul qilish tavsiya etiladi. Bu korxonada rivojlanish rejalari davlat va jamiyat ehtiyojlari bilan hamohang bo'lishini ta'minlaydi.

• **Mavjud resurslardan samarali foydalanish va yangi resurslarni jalb etish:** Korxonada doimiy ravishda o'z ichki imkoniyatlarini va tashqi muhitdagi imkoniyatlarni kuzatib borishi kerak. Buning uchun jamiyat va bozor ehtiyojlari, raqobatchilar faoliyati va korxonaning ichki salohiyatini **tizimli monitoring** qilish zarur. Monitoring natijalariga ko'ra, korxonada mavjud resurslarni qayta taqsimlashi, foydalanilmayotgan "passiv" resurslarni ishga solishi yoki keraksiz xarajatlarni qisqartirishi mumkin. Shu bilan birga, bozorga mos yangi resurslarni (masalan, yangi texnologiya yoki malakali mutaxassislar ko'rinishida) o'z vaqtida jalb etish lozim.

• **Resurs bazasini yangilab borish va moslashuvchanlikni oshirish:** Xizmat ko'rsatish korxonalarida jalb qilingan va vaqtincha foydalanilmayotgan resurslarni o'z vaqtida **yangilab va modernizatsiya** qilib borishi zarur. Masalan, eskirgan uskunalarni zamonaviyroq jihozlarga almashtirish, xodimlarning bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilash kabilar. Bu borada siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy prognozlash vositalaridan foydalangan holda oldindan reja tuzish muhimdir. Resurslarni yangilash va moslashtirish bo'yicha **oldindan choralar** ko'rilsa, korxonada bozor o'zgarishlariga tayyor turadi va raqobatdan ortda qolmaydi.

• **Inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish:** Xizmatlar sohasidagi korxonalar uchun kadrlar malakasini oshirish eng samarali investitsiyalardan biridir. Korxonalar o'z xodimlarini doimiy o'qitish, malaka oshirish kurslari, treninglarga yo'llashi va buning uchun mablag' ajratishi lozim. Shuningdek, ish haqi, bonus va boshqa rag'batlantiruvchi mexanizmlar orqali iqtidorli xodimlarni sohada ushlab qolish choralari ko'rilishi kerak. Bu yechim xizmatlar sifati va mijozlar qoniqishining oshishiga, natijada korxonada daromadlarining ortishiga olib keladi.

• **Innovatsion faoliyat va raqamlashtirish:** Korxonalar innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, startaplar bilan hamkorlik qilish, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratishi lozim. Xizmat ko'rsatish sohasiga mos bo'lgan mobil ilovalar, onlayn platformalar, masofaviy xizmat ko'rsatish texnologiyalarini joriy qilish bugungi kunda juda samarali yechimlardan biri bo'lib turibdi. Masalan, turizm sohasida onlayn bron qilish tizimlarini yaratish yoki ta'lim sohasida masofaviy xizmat ko'rsatish platformalarini joriy etish orqali resurslardan tejamkorlik bilan foydalanish va qamrovni

kengaytirish mumkin. Raqamlashtirish natijasida korxonalar operatsion xarajatlari qisqaradi, inson omili sabab yuzaga keluvchi xatolar kamayadi va xizmat ko'rsatish tezligi oshadi.

• **Bozor muhitini yaxshilash va qo'llab-quvvatlovchi infratuzilma:** Xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalar uchun teng raqobat muhitini shakllantirish, davlat monopoliyasini qisqartirish va xususiy sektor faolligini rag'batlantirish zarur. Bu maqsadda hukumat darajasida xizmatlar bozorini liberallashtirish islohotlarini davom ettirish muhimdir. Jumladan, transchegaraviy xizmatlarga qo'yilgan cheklovlarni yumshatish, telekommunikatsiya kabi ba'zi yo'nalishlarda davlat ishtirokini kamaytirish orqali raqobatni oshirish mumkin. Bundan tashqari, moliyaviy resurslardan foydalanishni osonlashtirish uchun xizmat korxonalariga imtiyozli kreditlar, venchur moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish mumkin. Yana bir muhim yechim – xizmatlar sohasida **infratuzilmani rivojlantirish:** internet sifati va qamrovini yaxshilash, logistika xizmatlarini arzon va qulay qilish, shahar transporti, turizm obyektlari infratuzilmasini yaxshilash shular jumlasidandir. Jahon banki hisob-kitoblariga ko'ra, mazkur yo'nalishlardagi islohot va investitsiyalar natijasida O'zbekiston YaIM hajmi qo'shimcha 17% gacha o'sishi mumkin, moliya, telekommunikatsiya va sug'urta xizmatlari mos ravishda 23%, 39% va 45% kengayishi mumkinligi prognoz qilinmoqda. Demak, bozor muhitini yaxshilash bo'yicha yechimlar nafaqat alohida korxonalariga, balki umumiy iqtisodiy o'sishga ham sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yuqorida bayon etilgan yechimlar kompleks ravishda amalga oshirilsa, xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi, sohaning iqtisodiyotdagi hissasi yanada yuksaladi. Eng muhimi, korxonalarining raqobatbardoshligi va barqarorligi kuchayadi, bu esa iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa va ilmiy takliflar

Yuqoridagi tahlil va muhokamalarni umumlashtirar ekanmiz, quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. **Xizmat ko'rsatish sohasida resurslarni samarali boshqarish dolzarb masala hisoblanadi.** Xizmatlar sektori O'zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmog'iga aylanib, YaIMning deyarli yarmini ta'minlamoqda. Ushbu sharoitda xizmat korxonalarining iqtisodiy resurslarini to'g'ri boshqarish nafaqat ularning o'z faoliyati, balki butun iqtisodiyot rivoji uchun muhimdir. Resurslardan oqilona foydalanish korxonalar raqobatbardoshligini ta'minlaydi va xizmat ko'rsatish jarayonlari samaradorligini oshiradi.

2. **Xizmat ko'rsatish korxonalarini iqtisodiy resurslarining tarkibi va ahamiyati belgilab olindi.** Mehnat, moliya, moddiy va intellektual resurslar korxonalar resurs salohiyatini tashkil etadi. Inson resurslari xizmatlar sifatining hal qiluvchi omili bo'lib, moliyaviy va moddiy resurslar xizmatlarni ko'rsatish infrastrukturasi va jarayonining tayanchidir. Axborot va innovatsion resurslar esa zamonaviy xizmatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar ko'rsatmoqdaki, korxonaning barcha turdagi resurslarini bir butun salohiyat sifatida boshqarish strategik ustunlik beradi.

3. **Resurslarni boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish zarur.** Xizmat korxonalarida strategik rejalashtirish, axborot texnologiyalaridan foydalanish, inson resurslarini rivojlantirish, moliyaviy menejment va innovatsion boshqaruv kabi mexanizmlar keng qo'llanilishi lozim. Yangi texnologiyalar va boshqaruv usullari resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi, xarajatlarni kamaytiradi va xizmatlar sifatini yuksaltiradi. Bu esa

korxonaga o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish va bozor o'zgarishlariga moslashishda yordam beradi.

4. **O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, xizmatlar sohasining ulushi va ahamiyati oshib borayotgan bo'lsa-da, uning ichki tuzilmasini takomillashtirish talab etiladi.** So'nggi statistik ma'lumotlar xizmatlar sektori iqtisodiyotning lokomotivi ekanini tasdiqlaydi: YaIM o'sishiga eng katta hissa qo'shilmoqda va bandlikning yarmidan ko'pi aynan ushbu sohaga to'g'ri kelmoqda. Shu bilan birga, past samarali xizmat turlari ulushi yuqoriligi, yuqori texnologik xizmatlarning kamligi va innovatsion faollikning pastligi kabi muammolar aniqlandi. Bu muammolarni hal etish xizmatlar iqtisodiyotini yangi bosqichga olib chiqish uchun shartdir.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, maqola doirasida quyidagi **ilmiy takliflar** shakllantirildi:

Ilmiy taklif 1. Xizmat ko'rsatish korxonalarida kompleks resurs boshqaruvi tizimini joriy etish. Bunda korxonaning barcha turdagi resurslarini yagona tizim sifatida ko'rib, ularni rejalashtirish, taqsimlash va nazorat qilishning integratsiyalashgan modeli ishlab chiqilishi kerak. Masalan, korxonada "**Resurslar boshqaruvi bo'yicha yagona platforma**" yaratilishi va u orqali moliyaviy, moddiy va mehnat resurslari harakati real vaqt rejimida kuzatib borilishi mumkin. Bu yondashuv resurslar samaradorligini oshirib, isrofgarchilikni kamaytiradi.

Ilmiy taklif 2. Kadrlar salohiyatini oshirish va innovatsion g'oyalarni rag'batlantirish. Xizmat sohasida inson kapitaliga kiritiladigan investitsiyalarni ko'paytirish taklif etiladi. Ilmiy yondashuv asosida kadrlar malakasini oshirish dasturlarini ishlab chiqish, malaka oshirish markazlari va inkubatorlarini tashkil etish maqsadga muvofiq. Shuningdek, har bir xizmat ko'rsatish korxonasida xodimlarning innovatsion takliflarini rag'batlantirish tizimini yaratish lozim – bu korxonada ichidan innovatsiyalar chiqishiga turtki beradi.

Ilmiy taklif 3. Moliyaviy va texnik resurslarni yangilash bo'yicha prognostik reja. Korxonalar o'z moliyaviy va moddiy resurslarining eskirishi, qiymatdan tushishi xavfini oldindan baholaydigan prognoz tizimini joriy etishlari zarur. Ilmiy asoslangan model yordamida asosiy fondlar va texnologiyalarning xizmat muddati, yangilash davriyligi aniqlanadi va kerakli paytda ularni yangilash uchun investitsiya rejalari tuziladi. Bu taklif korxonada resurs bazasini doimiy ravishda zamonaviy holda ushlab turishga xizmat qiladi.

Ilmiy taklif 4. Xizmatlar sohasini rivojlantirishda davlat-xususiy hamkorlik (DXH) modelidan foydalanish. Ilmiy tadqiqotlar ko'rsatmoqdaki, ayrim infratuzilma talab qiluvchi xizmat turlarini rivojlantirishda DXH samarali model bo'lishi mumkin. Masalan, turizm, logistika, ta'lim kabi sohalarda davlat va xususiy sektor resurslarini birlashtirish orqali yirik loyihalarni amalga oshirish, zarur infratuzilmani shakllantirish va xizmatlar sifatini oshirish mumkin. Shu bois, DXH loyihalarini ko'paytirish va ularni ilmiy asosda tanlash mezonlarini ishlab chiqish taklif etiladi.

Ilmiy taklif 5. Xizmat ko'rsatish sohasida raqamli ekotizim yaratish. Bu taklif raqamli platformalar, ma'lumotlar bazalari va tarmoqlarning integratsiyalashuvini nazarda tutadi. Ilmiy yondashuv asosida xizmat ko'rsatishning turli yo'nalishlarini bir-biriga bog'lovchi yagona **Digital Service Hub** (Raqamli xizmatlar hubi) konsepsiyasini ishlab chiqish mumkin. Ushbu platforma orqali masalan, logistika kompaniyalari, to'lov tizimlari, marketing xizmatlari va boshqa subyektlar o'zaro ma'lumot almashishi va hamkorlik qilishi

ta'minlanadi. Natijada resurslar (vaqt, ma'lumot) tejaladi, xizmat ko'rsatish jarayonlari tezlashadi va soddalashadi.

Yuqoridagi ilmiy takliflar amaliyotga joriy etilishi orqali xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslarni boshqarish mexanizmini yangi bosqichga ko'tarish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, xizmatlar sohasining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga qo'shadigan hissasini yanada oshiradi. **Xulosa o'rnida aytish mumkinki, xizmat ko'rsatish korxonalarida resurslarni samarali boshqarish - raqobatbardoshlik va innovatsion rivojlanishning garovidir.** Shu sababli mazkur yo'nalishda tizimli ilmiy izlanishlar va amaliy tadbirlarni davom ettirish ham nazariy, ham amaliy jihatdan katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimova D.D. Xizmat ko'rsatish korxonalarini faoliyatida resurs salohiyatining mohiyati va roli. "Iqtisodiyot va turizm" ilmiy jurnali, №6(14), 2023.
2. Bozorov D.B. Hududlarda xizmatlar samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi. "Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil" jurnali, 2024 yil oktabr, 34-43-betlar.
3. Jahon banki. O'zbekiston xizmatlar sektorini rivojlantirish bo'yicha hisobot. 2024 yil dekabr.
4. Times of Central Asia. World Bank Urges Reforms to Unlock Uzbekistan's Service Sector Potential. 2025 yil 14-yanvar.
5. Invexi tahliliy sharhi. Economic Growth of Uzbekistan in 2024: GDP, Results and Trends. 2025 yil 25-yanvar.

INNOVATIVE
ACADEMY